

ชื่อวิทยานิพนธ์	: การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องจิตในพุทธปรัชญาเถรวาท กับปรัชญาของวิลเลียม เจมส์
ผู้วิจัย	: พระมหาอคุตฺต ชีรวโร (ฐานบารุง)
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (ปรัชญา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	: พระครูภาวนาโพธิคุณ, ดร. พธ.บ. (ศาสนา), M.A., (Phil.), M.A., (Pol.), M.Phil., Ph.D. (Phil). : รศ.ดร.โสวิทย์ บารุงภักดิ์ ป.ธ. ๙, พ.ม., พธ.บ.(ปรัชญา), M.A.(Bud.), พธ.ค.(พระพุทธศาสนา)
วันสำเร็จการศึกษา	: ๕ / พฤศจิกายน /๒๕๕๗

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องจิตในพุทธปรัชญาเถรวาท ๒) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องจิตในปรัชญาของวิลเลียม เจมส์ ๓) ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องจิตในพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญาของวิลเลียม เจมส์ เป็นการศึกษาวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ ด้วยการศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎก เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยวิธีการอธิบายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดเรื่องจิตในปรัชญาเถรวาท จิต หมายถึง ความคิด สภาพนึกคิด ธรรมชาติที่รู้อารมณ์มีการรับรู้ทั้งภายนอกและภายในอยู่เสมอ จิต เป็นสังขารธรรมอย่างหนึ่ง เป็นธรรมที่ปรุงแต่งได้ และมีลักษณะเกิดดับอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย จนดูเหมือนว่าจิตนั้นดำรงอยู่อย่างนั้นอย่างไม่เคยดับเลย จิตคือธรรมชาติรู้ แต่ธรรมชาติของจิตเองหาได้เป็นเพียงแค่ว่า เพียงอย่างเดียวไม่ แต่มีอย่างอื่นที่เป็นธรรมชาติของจิตด้วยจิตจะปรุงแต่งธรรมใดธรรมหนึ่งขึ้นมาด้วย คือ เวทนาไม่ว่า จิตนั้นจะประกอบไปด้วยปัญญาหรืออวิชชา ล้วนแต่ต้องปรุงแต่งเวทนาขึ้นมาด้วยทั้งนั้น จิตมีการทำหน้าที่สืบทอดต่อกันเป็นลำดับ คือ ความเป็นไปแห่งจิตที่เป็นไปเร็วจุจล่นไปในอารมณ์

ส่วนแนวคิดเรื่องจิตในปรัชญาของวิลเลียม เจมส์ นั้น จิต หมายถึง ปรากฏการณ์ที่เปลี่ยนแปลง มีจุดมุ่งหมายและมีลักษณะสัมพันธ์กับร่างกายเชิงชีวภาพ ลักษณะที่สำคัญที่สุดของความคิดหรือจิต คือ ความที่มันมีธรรมชาติเลือกสรรทุกสิ่งที่ได้รับรู้แล้ว และประสาทสัมผัสทั้ง ๕ คือ ตา หู จมูก ลิ้น และร่างกาย จึงเป็นอวัยวะเครื่องมือสำหรับการเลือกสรรของการรับรู้ การจำและการคิด โดยนัยนี้จิตจึงไม่มีสถานะเป็นเพียงสิ่งที่รับรู้เฉย ๆ ลักษณะและประเภทจิตในปรัชญาของวิลเลียม เจมส์ คือ การแสดงออกถึงธรรมชาติของบุคคลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงของระยะห่างของเวลาอย่างเป็นระบบและสมเหตุสมผลที่เป็นปัจจัยต่าง ๆ เข้ามาเป็นองค์ประกอบเข้ามาร่วมกันเป็นสิ่งที่ไม่มี

การฝ่าฝืน แรก แบ่งแยก การฝ่าฝืนจากจิตใดจิตหนึ่งไปสู่อีกจิตหนึ่งเป็นไปแบบสันตติและมีการทำงานสืบต่อกันไม่ขาดหายไปไหนจิตดวงหนึ่งเกิดขึ้นในระหว่างความแปรปรวนก่อนที่จะดับก็เกิดจิตดวงหนึ่งมารับช่วงต่อเป็นสายธารแต่ธรรมชาติของจิตถูกมองผ่านระบบของการทำงานของร่างกาย

ความเหมือนและความต่างความหมายของจิตในพุทธปรัชญากับปรัชญาของวิลเลียม เจมส์ จิตในพุทธปรัชญาเถรวาท คือ ความคิด สภาพนึกคิด และธรรมชาติที่รับรู้อารมณ์ โดยเฉพาะความหมายของธรรมชาติที่รับรู้อารมณ์ ที่มีความหมายกว้าง ครอบคลุมถึงสภาพของจิตทั้งหมด ทั้งสภาพของจิตที่รู้ อารมณ์สุข ทุกข์ เฉย ๆ ส่วนจิตในปรัชญาของวิลเลียม เจมส์ คือ กำลังของความคิด สภาพที่มีการเปลี่ยนแปลง และธรรมชาติการรับรู้ คือ ความหมายของจิตในพุทธปรัชญากับปรัชญาของวิลเลียม เจมส์ คือ ทั้งพุทธปรัชญาและปรัชญาของวิลเลียม เจมส์ ยอมรับว่า จิต หมายถึง ธรรมชาติการรับรู้อารมณ์

ลักษณะของจิตในพุทธปรัชญาเถรวาทมี ๒ ลักษณะคือสามัญลักษณะหรือจิตทั่วไป ได้แก่ จิตที่ไปได้ไกล มีอำนาจที่อาศัย ไม่มีสรีระที่เข้าไปสู่เดียวและวิเสสลักษณะ คือ จิตที่คั่นรณ กวัดแกว่ง รักษาไว้ยาก ห้ามได้ยาก ช่มได้ยาก เป็นธรรมชาติที่เบา หมกมุ่นในอารมณ์ที่น่ารักและจิตเป็นสภาพไม่เที่ยงและลักษณะและประเภทจิตในปรัชญาของวิลเลียม เจมส์ มีลักษณะเป็นการแสดงออกถึงธรรมชาติของบุคคลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงของระยะห่างของเวลาอย่างเป็นระบบและสมเหตุสมผลที่เป็นปัจจัยต่าง ๆ เข้ามาเป็นองค์ประกอบเข้ามารวมกัน ความคิดของมนุษย์มีอิสระจัดการกับทุกสิ่งในตัวเอง

ธรรมชาติของจิตในพุทธปรัชญาเถรวาทและวิลเลียม เจมส์ มีความเหมือนกันคือ ธรรมชาติของจิต เป็นไปแบบสันตติและมีการทำงานสืบต่อกัน ไม่ขาดหายไปไหน จิตดวงหนึ่งเกิดขึ้น ในระหว่างความแปรปรวนก่อนที่จะดับก็เกิดจิตดวงหนึ่งมารับช่วงต่อ จิต มีธรรมชาติเป็นอารมณ์ เกิดขึ้นทางอารมณ์ทางตา เห็น อารมณ์ทางหู ได้ยิน อารมณ์ทางจมูก ได้กลิ่น อารมณ์ทางลิ้นรับรส อารมณ์ทางกายสัมผัส อารมณ์ทางใจ นึกคิด ความแตกต่างคือ จิตในพุทธปรัชญาเป็นนามธรรม ไม่ใช่จิตสำนึกส่วนปรัชญาของวิลเลียม เจมส์ มองจิตผ่านจิตสำนึกว่า เป็นธรรมชาติของจิต ซึ่งในพุทธปรัชญากล่าวถึงจิตสำนึกเป็นเพียงอารมณ์ของจิตเท่านั้น

การทำงานของจิต ในพุทธปรัชญาเถรวาทและวิลเลียม เจมส์ มีความเหมือนกันคือ จิตเป็นสถานะของการรับรู้อารมณ์อายตนะ ทั้ง ๖ มีการสืบต่ออย่างไม่ขาดสาย มีอารมณ์ สุข ทุกข์และอุเบกขา ความแตกต่าง คือ ในพุทธปรัชญา มีการรับรู้อารมณ์ เป็นธรรมชาติรู้ เป็นประธานในการทำสิ่งต่างๆ สิ่งทั้งปวงตกอยู่ในอำนาจของจิตทั้งสิ้น มนุษย์เราจะทำอะไรย่อมอยู่ภายใต้ของความคิดนั้นคือจิต จิตมีการเกิดดับอยู่ตลอดเวลา เมื่อจิตมีการเกิดดับอยู่ตลอดเวลาที่ย่อมเป็นเหตุให้เกิดนามรูปส่วนวิลเลียม เจมส์ เชื่อว่าการทำงานของจิตขึ้นอยู่กับบุคคล ความสามารถของจิตในการสร้างความคิดทั่วไปเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างเหตุผลจากประสบการณ์จิตสามารถสร้างความคิดรู้ความหมายที่มันให้กับความคิดและเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างความคิด

Dissertation Title : A Comparative Study of the Concept of Mind in
Theravada Buddhist Philosophy and the Philosophy of
William James

Researcher : Phramaha Adul Theerawaro (Tharnbumrung)

Degree : Master of Arts (Philosophy)

Dissertation Supervisory Committee

: Dr, Phrakru Bhavanabodhikun, B.A.(Bud.), M.A., (Phil.),
M.A., (Pol)., M.Phil., Ph.D. (Phil).

: Assoc.Prof.Dr. Sowit Bamrungpak, Pali VI, B.A.(Phil.),
M.A.(Bud.), Ph.D.(Bud.)

Date of Graduation : 5 /November /2014

Abstract

The objectives of this research are: 1) to study the concept of mind in Theravada Buddhist philosophy, 2) to study the concept of mind from the work of William James, and 3) to do a comparative study of these two works. This research was based on Documentary Research Methodology, acquiring the data from the Pali Canon, academic papers in the Buddhist Studies, and related documents.

The result of the study found that the concept of mind in Theravada Buddhist philosophy was *Citta* mean thought and consciousness. It was conditioned phenomena and co-arising always. More importantly, *citta* could generate itself to attach any object that was *vedana* or feeling. And, either *citta* was directed by wisdom and delusions, both eventually generate feelings.

Now, for the concept of mind innovated by William James, *Citta* was the event that occurred when there was the contact of sensory objects and the external phenomena. The significant characteristic of *Citta* was recognizing; on the other hand, it was just a part of the body that functioned in the process of perceiving data or information of a man. Moreover, it was the process of the inter-changes of a person in certain situation of the period; *Citta* was unable to

change and classify and it worked as the continuous line of action no ending, while one was ceasing another was arising.

For the comparative study of those two concepts of mind, the study found the same and differences thus according to Theravada Buddhist philosophy, *Citta* was thought and the perception that had very huge structure governing all actions of a man. While, William James gave definition of the *Citta* as the power thought, changing, and perception. Nevertheless, both agreed that *Citta* was the process of perception.

The characteristics of *Citta* in Theravada Buddhist philosophy were two in categories: general mode (*Samanya laksana*) was the *Citta* that could travel to a long length and no directed owner; and fixed mode (*Visesa laksana*) was the *Citta* that conditioned with rushed, conflict, difficulty, and unable to control. On the contrary, William James pointed out that *Citta* was the acting of a person that went on changing in the certain period of time. *Citta* was under control of a man.

The nature of *Citta* of those two psychological philosophies was the same. Both agreed that *Citta* was continuous line of action, while one was ceasing another was arising. *Citta* was the element of all sensory objects that led to have consciousness and feeling. The difference was that Theravada Buddhist philosophy identified *Citta* as intangible; but, William James said that *Citta* was sub-consciousness

Last but not least, for the function of *Citta*, those two psychological philosophies agreed that *Citta* functioned as the perception of the external objects that eventually lead to feeling. But the difference in this corner was thus Theravada Buddhist philosophy affirmed that *Citta* was the pre-runner of all actions and in the same vein it generated results. William James, pointed out that the function of *Citta* was under control of a man, it was just a part of thought and its result was, in fact, the experience and knowledge of a man.